

اَهْلُكِتَابِ فِي فُوقِ الْجَنَّةِ

نصرت الله آیتی

اشاره سرنوشت جمیعت انبوہ اهل کتاب در عصر طلایی ظهور موضوعی است که در این نوشتن ابعاد مختلف آن کاویده می شود. در این باره از میان فرضیه های گوناگون، فرضیه اسلام آوردن اکثریت اهل کتاب انتخاب و با شواهد و قرایین فراوانی تأیید می شود. بررسی مدلول روایات این موضوع از دیگر رسالت های نوشتن حاضر است.

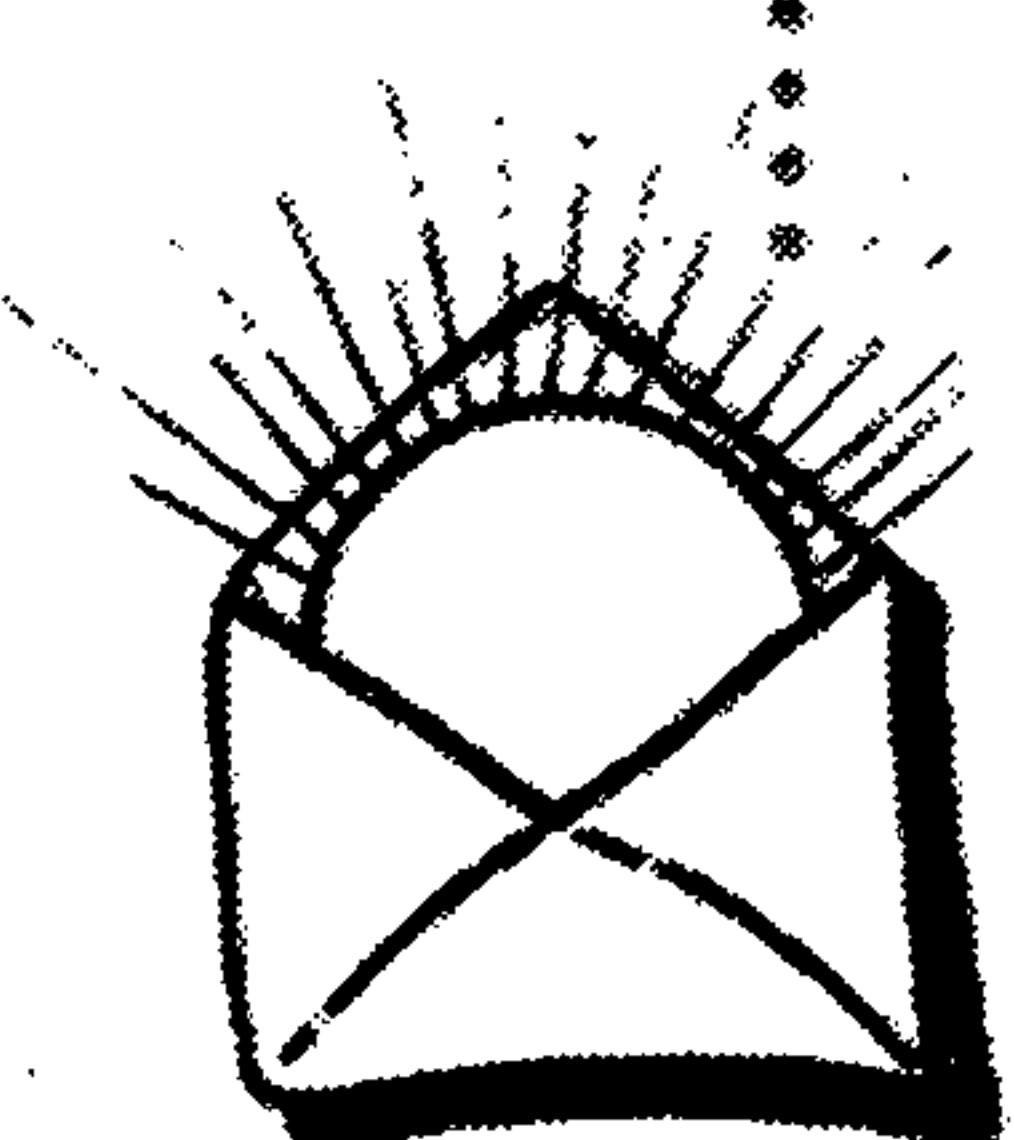
تبیین مسئله

منجی گرایی یا اعتقاد به مصلح موعود از همگانی ترین و ریشه‌دارترین باورهای بشر است. در این میان مکتب شیعه، تنها مکتبی است که درباره منجی موعود پربارترین منابع را در اختیار دارد، ولی متأسفانه زوایا و بعد مختلف این مسئله کمتر کلوبیده شده است. یکی از ابعاد پنهان این موضوع که طبیعتاً ذهن‌های بسیاری را به خود مشغول کرده است، چگونگی رفتار امام مهدی (ع) با اهل کتاب و نیز واکنش اهل کتاب در برابر امام مهدی (ع) است. این نوشه می‌کوشد تا در حد توان خود زوایای گوناگون این مسئله را بررسی کند.

اهمیت و ضرورت تحقیق

الف) ارایه تصویری زیبا و معقول از عصر ظهور

اعتقاد به منجی نه اندیشه‌ای شیعی و اسلامی، بلکه مفهومی جهانی و فراملیتی است و مکتب شیعه به عنوان مکتبی که منجی موعود را از خود و خود را منسوب به او می‌داند، تنها زمانی خواهد توانست دیگران را به موعود خود دعوت کند، اصول و باورهای خود را ترویج نماید و در جذب دیگران موفق باشد که معقول‌ترین، کامل‌ترین و زیباترین تصویر را از آن مرد آسمانی ارایه نماید. رویکرد دیگران به اندیشه موعود و پذیرش نظریه مصلح کل و واکنش بجا در برابر آن به تصویر زیبا و معقولی که از آن ارایه می‌شود بستگی دارد و این تصویر معقول و مستدل، تنها با پژوهش‌های موضوعی و تخصصی فراهم می‌آید.

ب) برنامه ریزی

دانستن اهداف، رفتارها و چگونگی اقدامات امام مهدی (ع) علاوه بر فواید علمی آن، به

برنامه‌ریزی‌ها و رفتارهای ما نیز می‌تواند و بلکه باید سمت و سو ببخشد. ما با دانستن آن‌چه امام مهدی(ع) می‌خواهد بدان دست یابد، می‌توانیم زمینه‌های پیروزی او را فراهم آوریم و با تهیّه عده و عده کافی بستر مناسبی برای دست‌یابی به اهداف عالی امام(ع) فراهم آوریم. این نگاه جدای آثار فردی آن می‌تواند تأثیر بسزایی در برنامه‌ریزی‌های کلان کشور، حوزه‌های علمی، مجتمع دینی و ... داشته باشد. به عنوان مثال اگر بنا باشد در عصر ظهور بیشتر انسان‌ها به دین اسلام بگروند، آیا شیعه به عنوان تنها مکتب حق برای پاسخ دادن به نیازهای مختلف فکری این جمعیّت انبوه، خود را آماده کرده است؟ آیا محصولات فرهنگی او با نیازهای بشریت متناسب است؟

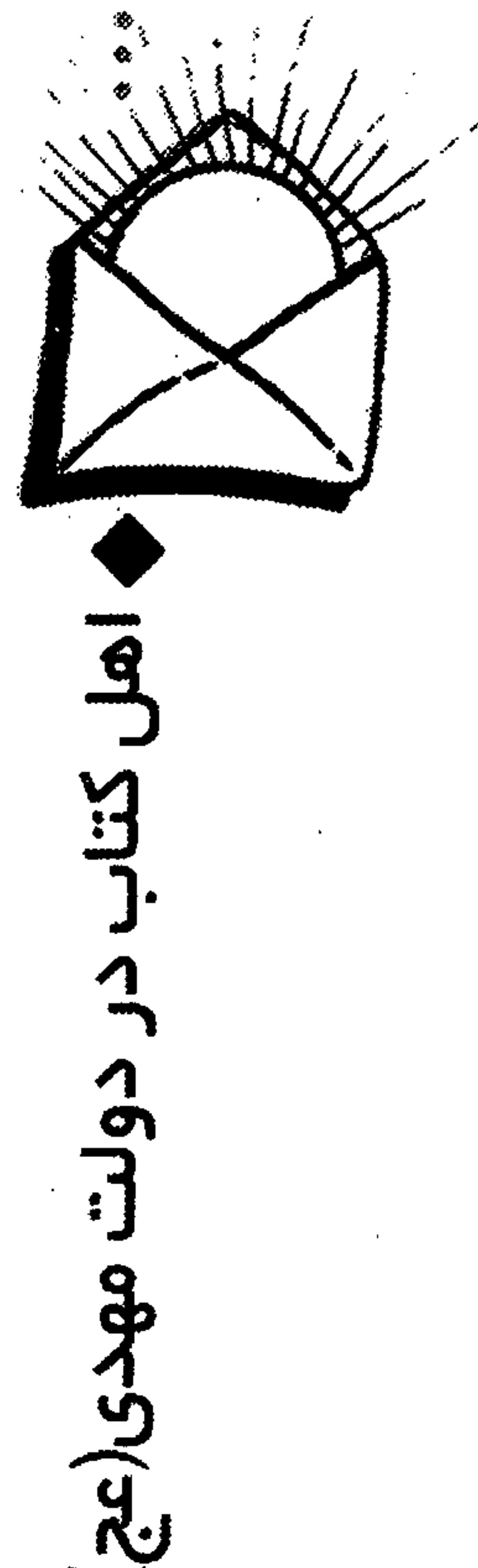
دانستن رخدادهای آینده جهان و چگونگی رفتار امام مهدی(ع) با غیر مسلمانان این وظیفه را بر دوش متولیان سیاست‌های کلی کشور می‌گذارد که در برنامه‌ریزی‌های کلان خود سیاست‌هایی را برگزینند که برآورنده نیازهای آینده بشریت نیز باشد.

ج) خرافه زدایی

از دیگر نکاتی که ضرورت پرداختن به این بحث و اهمیت آن را نشان می‌دهد خرافات و تحریف‌هایی است که به گونه‌ای گستردگی در مباحث مهدویت راه یافته است. این خرافات و تحریف‌ها که گاه به عمد از سوی معرضان و دشمنان برای زشت جلوه دادن چهره امام(ع) و حرکت جهانی او، و در نتیجه خرافی جلوه دادن مسئله ظهور موعود صورت می‌گیرد، رسالت سنگینی را بر دوش اندیشمندان و پژوهش‌گران گذارد است. برای نمونه می‌توان به این باور خرافی اشاره کرد؛ که امام مهدی(ع) در رویارویی با مردم ذره‌ای مدارا و نرمش از خود نشان نمی‌دهد، تمامی گناهکاران را گردن می‌زنده جوی خون به راه می‌اندازد و ... که ما در این نوشتار تا حدودی خرافی بودن این گونه باورها را اثبات کرده‌ایم.

پیشینه تحقیق

جهان روزی را به چشمان خود خواهد دید که از ستم، کثری و تباہی خبری نباشد. انسان‌ها از رشد، کمال، معنویت و آگاهی برخوردار باشند. فقر و رنج و مشکلات از پهنه زمین برچیده شود. نه آسمان از ریزش باران نعمتش دریغ کند و نه زمین از نمایاندن سبزی و تازگی و خرمی‌اش بخل ورزد. در آن روز فرمانروایی از آن صالحان و قدیسان خواهد بود که خوبی‌ها و خوشی‌ها را به مردم هدیه می‌دهند و دل‌هاشان را با آسمان پیوند می‌زنند و این‌ها و هزاران هزار خوبی دیگر به برکت فرزندی از سلاله من خواهد بود که آخرین ذخیره الهی است و روزی خورشید وجودش از پس پرده غیبت طلوع خواهد کرد.

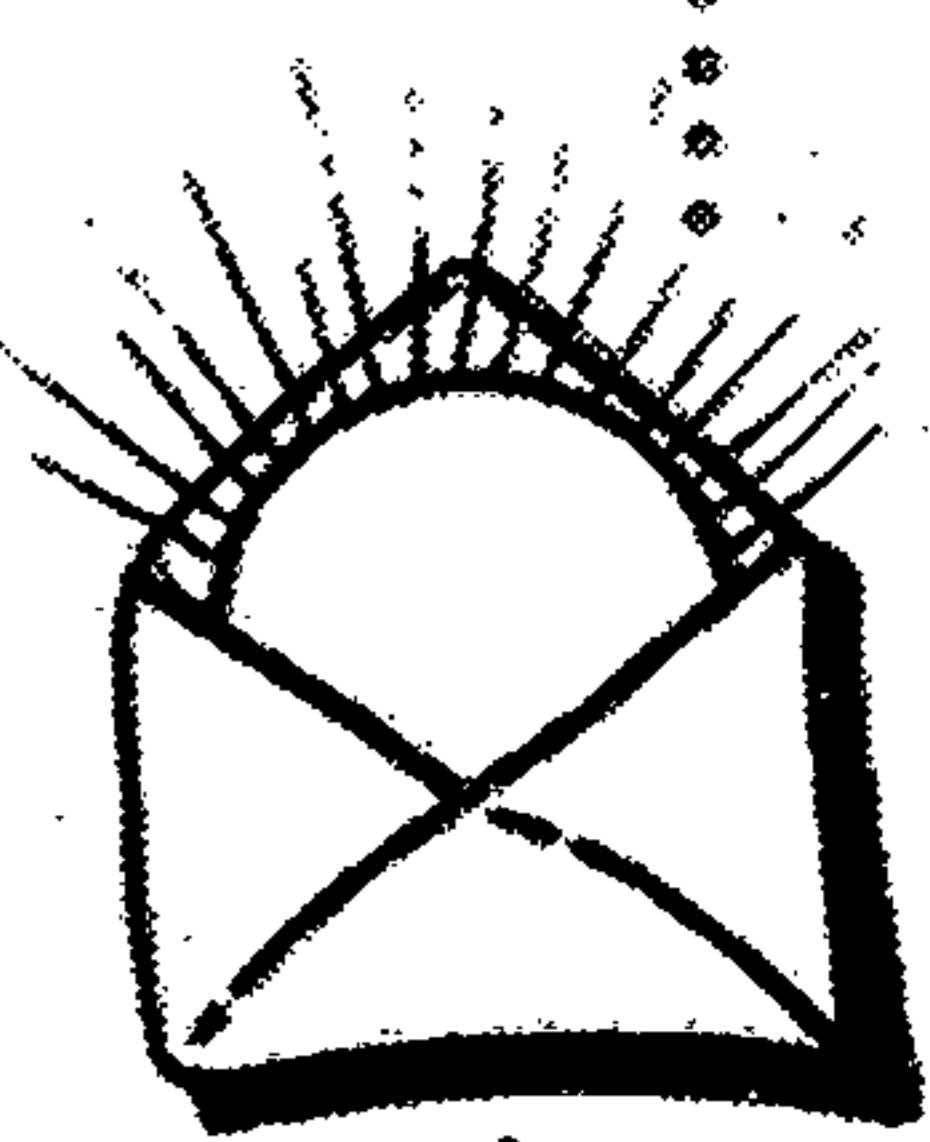
این وعده‌ای است که رسول گرامی اسلام(ص) بارها و بارها مردم را به برآورده شدنش نوید داده و دل‌های مسلمانان را آرزومند و شیفتۀ آن کرده بود.

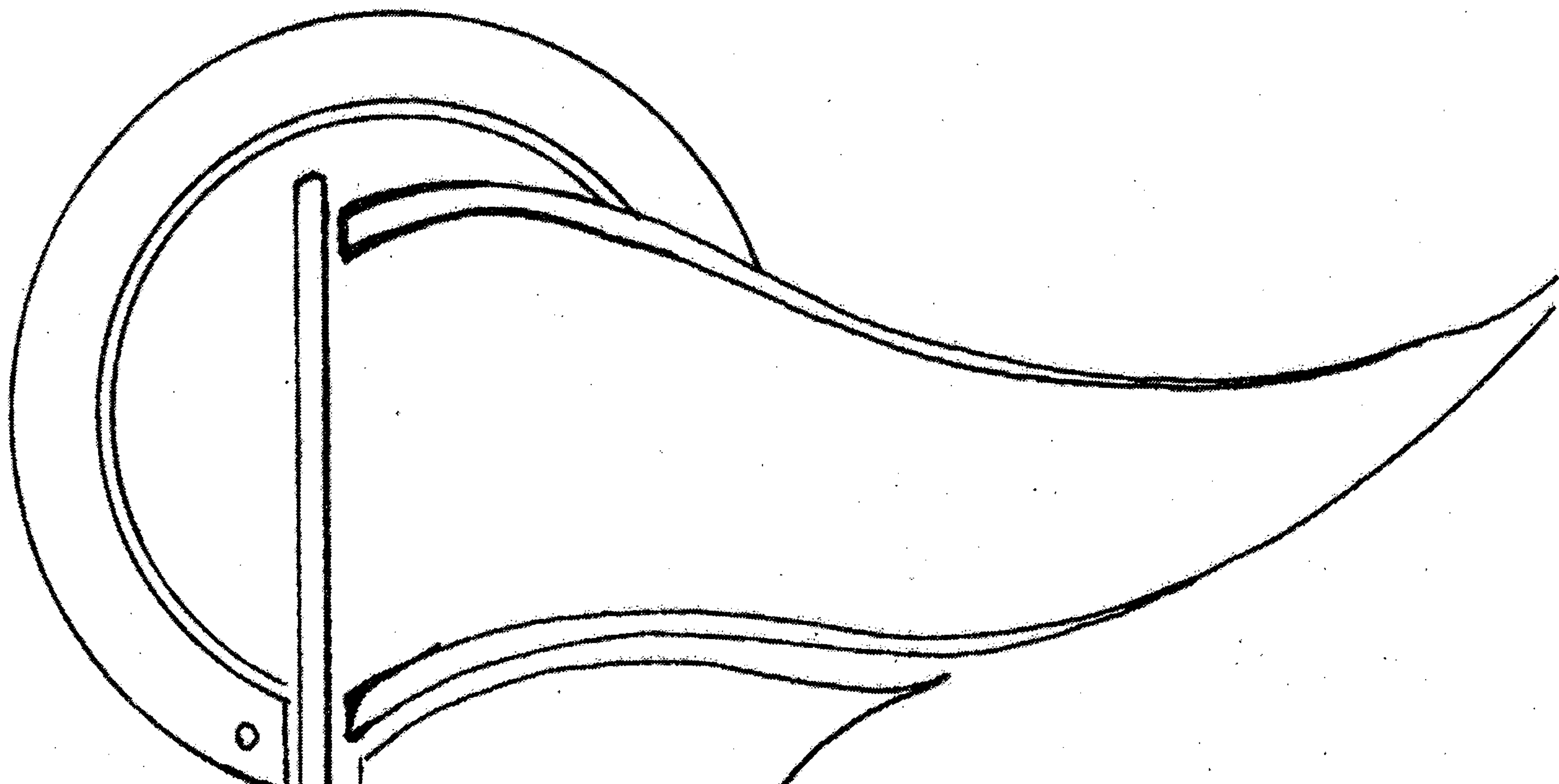
بسیار طبیعی است که مسلمانان رنج کشیده، تشنۀ دانستن هر چه بیشتر درباره آن روز پرشکوه باشند و گاه همین پرسش‌ها و کنجکاوی‌ها. مانند پرسش از سرنوشت غیر مسلمانان - رسول گرامی(ص) را به سخن وامی داشت و زاویه‌ای دیگر از زوایای آن روز موعود را آشکار می‌کرد.

بر همین اساس ردپای بحث سرنوشت غیر مسلمانان را از همان آغاز طرح بحث ظهر امام مهدی(ع) باید جست وجو کرد. سرنوشت غیر مسلمانان و اتفاقاتی که بر آن‌ها می‌گذرد بخشی از حوادث آن روز موعود است که پیامبر اسلام(ص) و امامان معصوم(ع) متعرض آن می‌شدند و زوایایی از آن را آشکار می‌کردند و به تبع، محدثان و مفسران نیز با طرح آن دامنه بحث را وسعت می‌بخشیدند.

شاید کمتر کتابی را بتوان نام برد که به مسئله ظهر و حوادث آن پرداخته باشد، اما سخنی ولو به اختصار از عاقبت اهل کتاب و دیگر غیر مسلمین به میان نیاورده باشد. بسیاری از مفسران نیز در ذیل آیات مربوط به امام مهدی(ع) کم و بیش اشاراتی به این مسئله کرده‌اند. ابن عباس، قتاده، علی بن ابراهیم قمی، امین‌الاسلام طبرسی، علامه طباطبائی، صاحب تفسیر نمونه و ... از جمله این مفسران هستند. در کتب روایی همچون بصائر الدرجات، اصول کافی، کمال الدین، غیبت شیخ طوسی، بحار و ... نیز ولو به اختصار روایات این مسئله ذکر شده است.

از میان دانشمندان معاصری که این مسئله را طرح کرده و پیرامون آن توضیحاتی داده‌اند می‌توان علامه قزوینی در کتاب الامام المهدی من المهد الى الظہور، آیت الله ابراهیم امینی در کتاب دادگستر جهان، آیت الله مکارم شیرازی در کتاب حکومت جهانی مهدی(ع) و آیت الله سید محمد صدر در موسوعة الامام المهدی جلد سوم (تاریخ ما بعد الظهور) را نام برد که از این میان کتاب اخیر از امتیازات و دقت بیشتری در بحث برخوردار است و ما در این نوشتار از آن بهره‌های فراوانی برده‌ایم. لیکن طراحان این موضوع عمدتاً به ذکر یک یا چند روایت اکتفا کرده‌اند و گاه که در صدد حل تعارض روایات برآمده‌اند بالافاصله و بدون بررسی زوایای مختلف بحث یک دسته را ترجیح داده و دسته دیگر را کنار نهاده‌اند. اما طرح موضوع به صورت مستقل همراه با بررسی جوانب و ابعاد مختلف آن و جمع‌آوری مجموعه آیات و روایات مسئله و نیز بررسی شواهد و قرایین بحث و نیز بررسی سندی و دلالی روایات و عرضه روایات

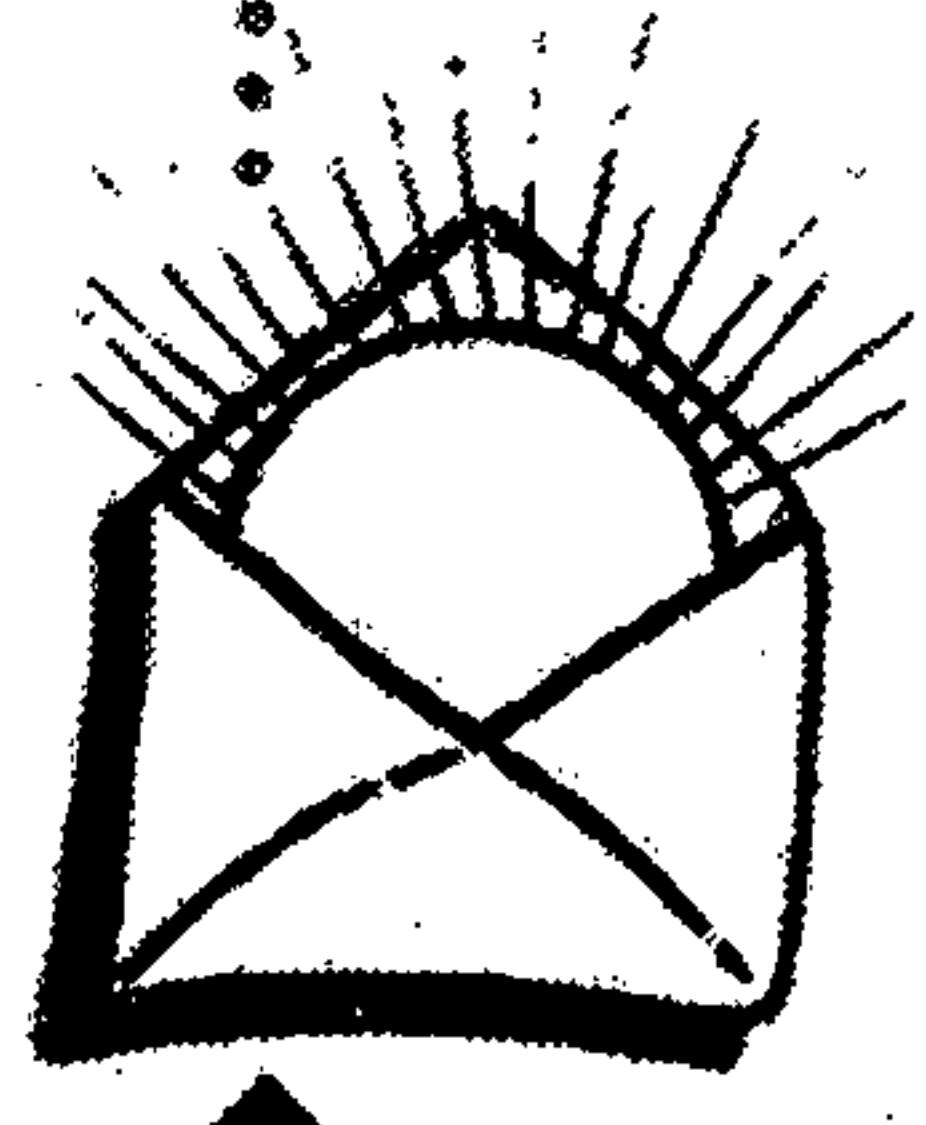
بر آیات و... کاری تفصیلی است که در هیچ یک از کتب دانشمندان نیامده است.

شیوه تحقیق

دقت و تعمق در بخش‌های گوناگون مباحث اخلاقی و اعتقادی و بررسی اجتهادی آیات و روایات مربوط به آن‌ها از آرزوهای دیرینه بزرگان و اندیشمندان بوده است، ولی متأسفانه از به‌کارگیری ابزار کار آمد علم اصول و دقت‌های فقیهانه در دو حوزه اخلاق و اعتقادات کمتر می‌توان نشان یافت. اعتماد به روایات ضعیف السند، عدم دقیق در مدلول‌های آن‌ها، حل نشدن تعارض روایات، عرضه نکردن آن‌ها بر قرآن و... از مشکلاتی است که در بسیاری از مباحث اخلاقی و اعتقادی وجود دارد.

امروزه با توجه به نیاز روز افزون جوامع به مسائل اخلاقی و اعتقادی به ویژه مباحث «مهدویت»، ضرورت پژوهش مبتنی بر اصول و قواعد این مباحث آشکارتر شده است. تنها در صورت پیمودن چنین مسیری، مباحث از عمق و دقیق برخوردار خواهد بود.

مقاله حاضر شامل دو فصل خواهد بود: در فصل اول مجموعه روایات مسئله، جدای از ضعف یا وثاقت آن‌ها مورد توجه قرار گرفته و قرایین و شواهدی که مسائل مورد نظر را تأیید یا تضعیف می‌کنند، جمع‌آوری شده است و در پایان با مقایسه مجموعه روایات با یکدیگر به جمع‌بندی نهایی پرداخته شده است. در این فصل کوشش شده است که از خبرهای واحدی که مضمون منحصر به فردی دارند، پرهیز شود و در حد امکان از روایاتی که مضمون مستفیضی دارند استفاده شود. هم‌چنین تا آن جا که می‌شد، از روایاتی که تنها در منابع عامه آمده و در منابع شیعی اشاره‌ای به آن نشده استفاده نشود. معقول بودن و طبیعی بودن از دیگر شاخصه‌هایی است که ما در ارایه تصویر عصر ظهور و رویارویی امام مهدی(ع) با اهل کتاب از آن بهره

ما در این فصل بر خلاف میل باطنی خود بدين دليل از دقت‌های متداول مباحث فقهی و به ویژه بررسی‌های سندی پرهیز کرده‌ایم که بسنده کردن به احادیث صحیح السند در این مباحث به اجمال بحث و مبهم ماندن بسیاری از زوایای بحث می‌انجامد. از این‌رو به ناچار با توجه به شاخصه‌هایی که پیش از این آمد یک نظریه را تأیید یا تضعیف کرده‌ایم.

فصل دوم مبتنی بر تصویر روشنی است که از مباحث فصل یکم به دست آمده است در این فصل به دلیل حساسیت موضوع سعی بر این بوده است که مباحث به صورت دقیق پیگیری شوند و علاوه بر بررسی دلالی آیات و روایات، تنها از احادیث معتبر استفاده شود. نویسنده بر آن بوده است که در این فصل در حدّ بضاعت اندک خویش دقت‌های متداول در مباحث فقهی را اعمال کند. گرچه نیک می‌داند تلاش‌هایش گامی بیش نیست و برای رسیدن این بحث به کمال و سرانجام شایسته، لازم است گام‌های بلندتر و استوارتری برداشته شود. به امید این که اندیشمندان این تحقیق را تکمیل کنند.

فصل اول: سرانجام اکثریت اهل کتاب

درباره سرانجام اهل کتاب در حکومت امام مهدی(ع) فرضیه‌های گوناگونی وجود دارد که ما در اینجا تنها فرضیه مختار را ذکر کرده و مؤیدات آن را بر می‌شماریم:

فرضیه اسلام اکثریت اهل کتاب

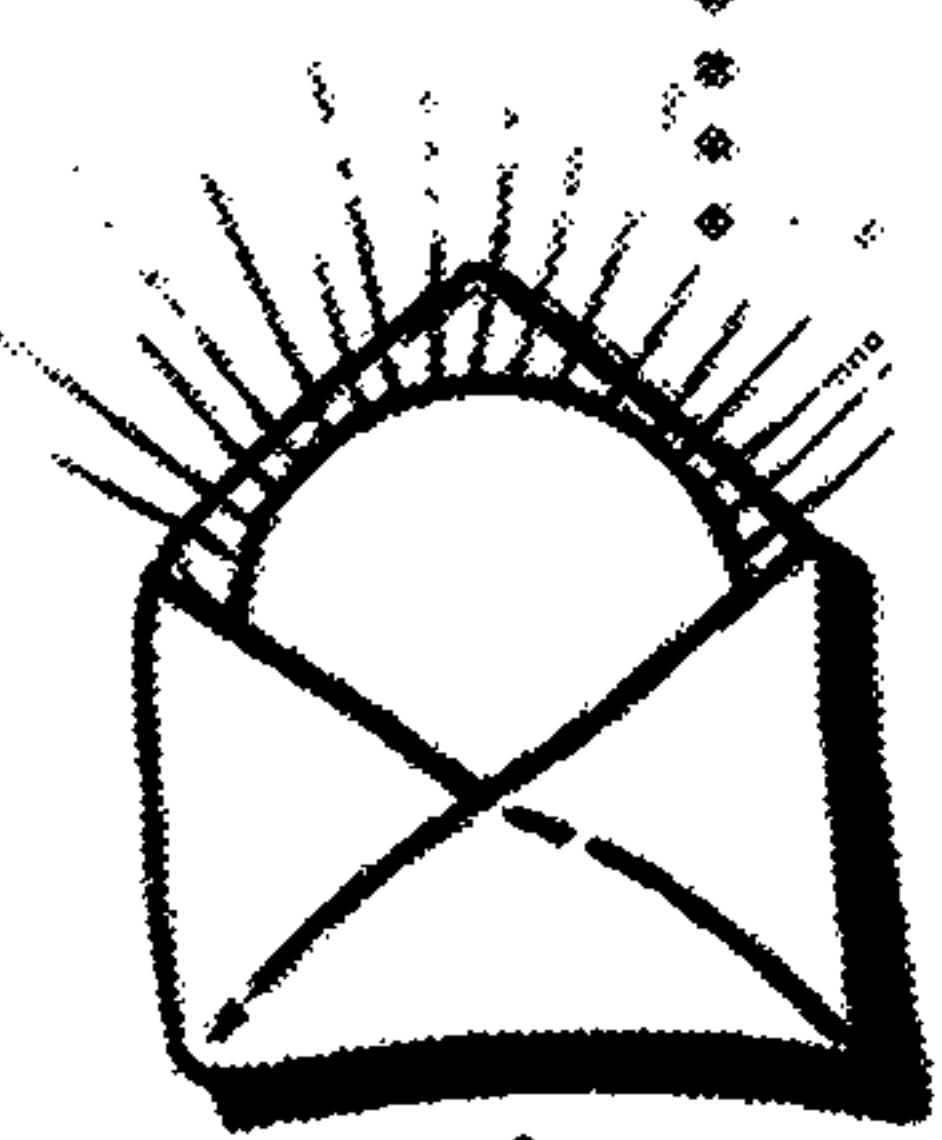
فرضیه اسلام آوردن بیشتر اهل کتاب، فرضیه معقول و پذیرفتی است که در میان اندیشمندان طرفدارانی نیز دارد. ما به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

سید محمد صدر پس از بررسی روایاتی که بر گرفتن جزیه و یا نگرفتن آن از اهل کتاب دلالت می‌کنند می‌نویسد:

به هر حال این بحث تنها منحصر به کسانی خواهد بود که بر آئین یهودیت و نصرانیت، باقی مانده‌اند و با وجود فرصت‌های فزاینده و تأکید فراوانی که بر انتشار دین اسلام در میان تمامی انسان‌ها وجود دارد، این گروه در آن روز تعداد اندکی خواهد بود.

آیت الله مکارم شیرازی در این باره می‌نویسد:

با توجه به این که در دوران حکومت آن مصلح بزرگ، همه وسائل پیشرفتی ارتباط جمعی در اختیار او و پیروان رشید اوست و با توجه به این که اسلام راستین با حذف پیرایه‌ها، کشش و جاذبه‌ای فوق العاده دارد، به خوبی می‌توان پیش‌بینی کرد که اسلام با تبلیغ منطقی و پیگیر، از طرف اکثریت قاطع مردم جهان پذیرفته خواهد شد و حدت

مؤیدات

برای اسلام آوردن اهل کتاب و گرایش آن‌ها به امام مهدی(ع) زمینه‌های فراوانی وجود دارد که با توجه به وجود چنین زمینه‌هایی، گرایش بیشتر اهل کتاب به امام مهدی(ع) فرضی است کاملاً شدنی، بلکه قریب به یقین که ما به گستردگی آن‌ها را برمی‌شماریم.

۱. برخورداری انسان‌ها از فطرت‌های پاک

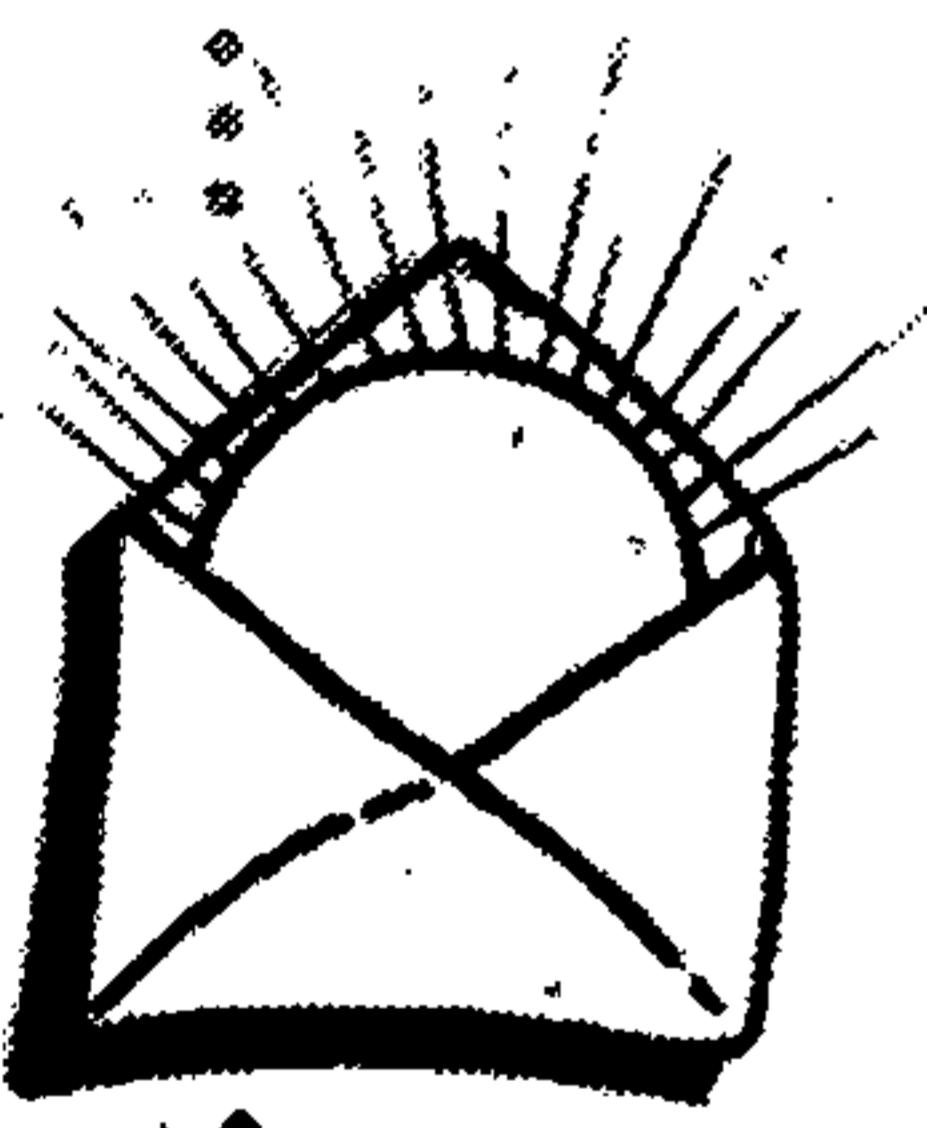
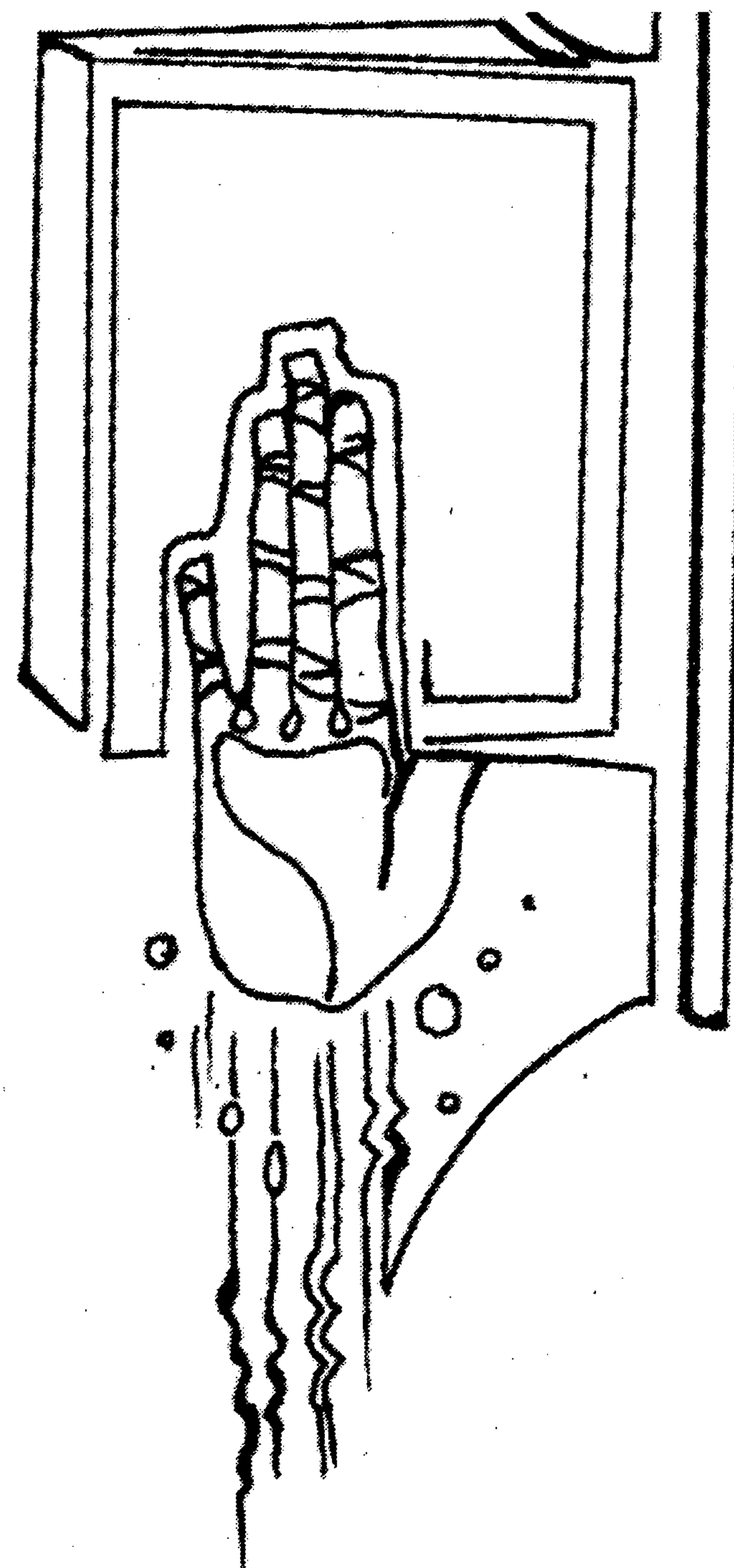
بر اساس آموزه‌های دین اسلام، انسان‌ها فطرت‌هایی پاک و حق‌جو دارند و گرایش آن‌ها به باطل معمولاً به دلیل اشتباه در شناخت مصاديق حقیقت است. وجود چنین فطرت‌های پاک، زمینه‌بسیار مناسبی است برای گرایش اهل کتاب به امام مهدی(ع) که دعوت کننده به حق و گسترش دهنده آن است.

۲. طرح مباحث فکری

تربیت انسان‌ها و رها ساختن آنان از زندان‌های جهل و عرضه حقایق ناب به روان حق‌جوی آدمیان، از برترین رسالت‌های انبیا و اولیا بوده است:

◆◆◆

● با توجه به این که در دوران حکومت آن مصلح بزرگ، همه وسائل پیشرفت‌هار ارتباط جمعی در اختیار او و پیروان رشید اوست و با توجه به این که اسلام راستین با حذف پیرایه‌ها، کشش و جاذبه‌ای فوق العاده دارد، به خوبی می‌توان پیش‌بینی کرد که اسلام با تبلیغ منطقی و پی‌گیر، از طرف اکثریت قاطع مردم جهان پذیرفته خواهد شد و وحدت ادیان از طریق اسلام پیشرو عملی می‌گردد.

﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأَمَمِينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتٍ وَيُزَكِّيْهِمْ وَيَعْلَمُهُمْ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ لِفْيِ ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾.^۴

او کسی است که در میان جمعیت درس نخوانده رسولی از خودشان برانگیخت که آیاتش را بر آن هامی خواند و آن هارا ترکیه می کند و به آنان کتاب (قرآن) و حکمت می آموزد و مسلمانیش از آن در گمراهی آشکاری بودند.

امام مهدی نیز بر اساس این رسالت الهی با طرح مباحث فکری و عقیدتی اقدام به اثبات حقانیت دین اسلام و آشکار کردن بطلان دیگر مکاتب و بحلهای خواهد نمود و بی تردید در سایه تلاش های حضرت و یاوران او در این زمینه، بسیاری به حقانیت آئین اسلام یقین پیدا کرده و به آن خواهند گروید. در این باره به چند روایت اشاره می کنیم:

الف) امام صادق(ع) فرمود:

... لَا يَأْتُونَ عَلَىٰ أَهْلِ دِينٍ إِلَّا دُعُوهُمْ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى الْإِسْلَامِ وَإِلَى الْاقْرَارِ
بِمُحَمَّدٍ (ص).^۵

بر پیروان هیچ دینی وارد نمی شوند مگر این که آن هارا به خدا، اسلام و اقرار به حضرت محمد(ص) دعوت می کنند.

ب) امام کاظم(ع):

اَذَا خَرَجَ بِالْيَهُودِ وَالنَّصَارَىٰ وَالصَّابِئِينَ وَالْزَنَادِقَةَ وَاهْلَ الرَّدَّةِ وَالْكُفَّارِ فِي شَرْقِ
الْأَرْضِ وَغَرْبِهَا فَعَرَضُ عَلَيْهِمُ الْإِسْلَامَ...^۶

... چون بر یهود، نصاری، صابئین، ملحدان، مرتدان و کفار شرق و غرب عالم خروج کند،
اسلام را بر آن ها عرضه می کند.... .

۳. دولت نمونه

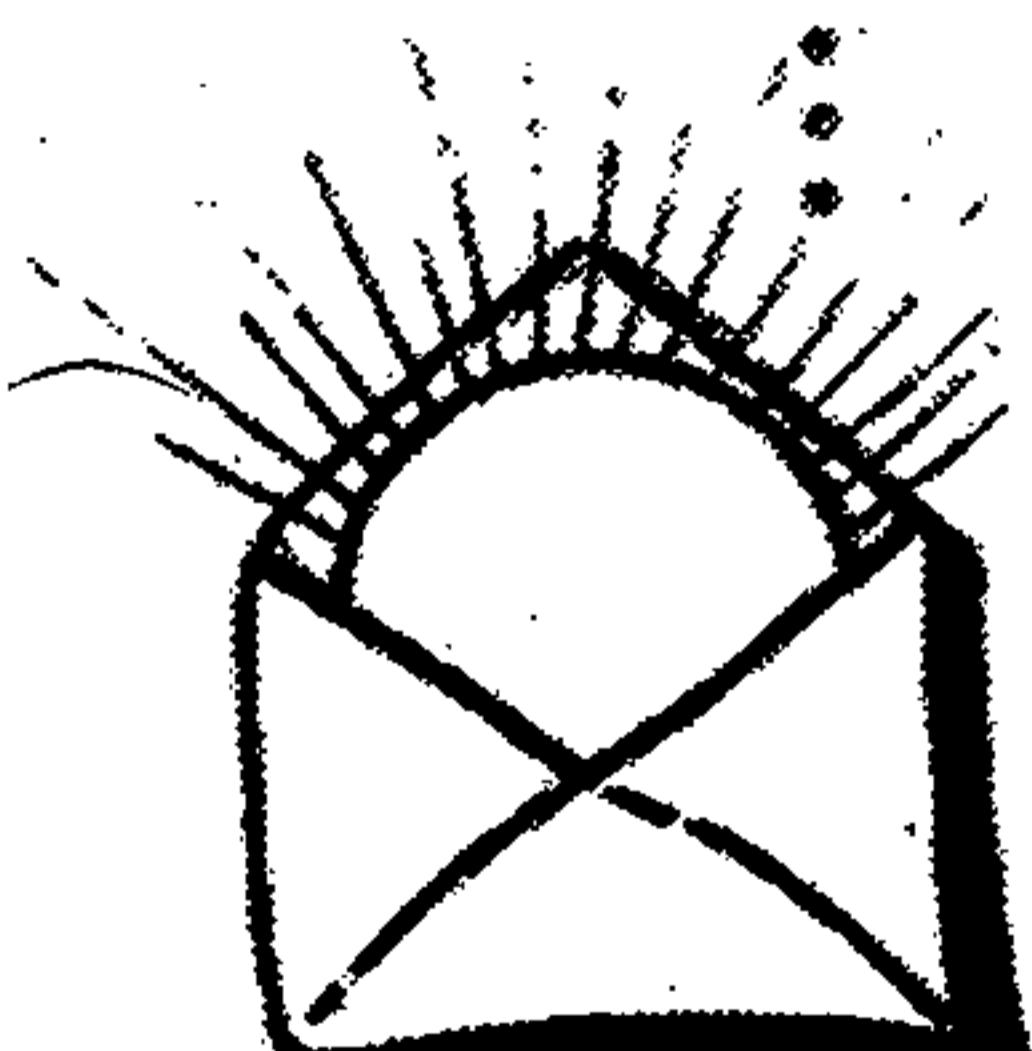
بر اساس روایات اهل بیت(ع) امام(ع) پس از ظهور در مکه رهسپار کوفه می شود و آن جا را مرکز حکومت خود انتخاب می کند:

امام صادق(ع) در این باره می فرماید:

دارملکه الكوفه و مجلس حکمه جامعها و بیت ماله و مقسم غنائم المسلمين
مسجد السهلة...^۷

کوفه دارالحکومة او، مسجد جامع آن، محل قضاؤت او و مسجد سهلة محل بیت المال و تقسیم غنایم است.^۷

دولت محدودی که امام(ع) قبل از فراگیر شدن حرکت جهانی خود در این مناطق تشکیل

۳۶۳ / می‌دهد نمونه‌ای از دولت جهانی حضرت خواهد بود که در آن، انسان‌ها از رشد و معنویت و عدالت و امنیت و ... برخوردارند. ایجاد چنین دولتی که آرمان‌های بشریت در آن برآورده می‌شود، چشم‌های دنیا را به سوی خود خیره خواهد کرد و جهانیان را به شدت مشتاق آن خواهد نمود.

۴. ارایه معجزات

استفاده از شیوه ارایه معجزه یکی از روش‌هایی است که امام مهدی (ع) با به کار بستن آن، حقانیت و امامت خود را اثبات و بستر مناسبی برای گرایش به آیین اسلام فراهم خواهد کرد. امام صادق (ع) در این باره می‌فرماید:

ما من معجزة من معجزات الانبياء والوصياء الا يظهر الله تبارك وتعالى
مثلها على يد قائمنا لا تمام الحجة على الاعداء.^۸

هیچ معجزه‌ای از معجزات انبیاء و اوصیانیست مگر این که به دلیل تمام شدن حجت بر دشمنان، خداوند مانند آن را به دست قائم (ع) ظاهر خواهد کرد.

۵. بیرون آوردن کتب آسمانی

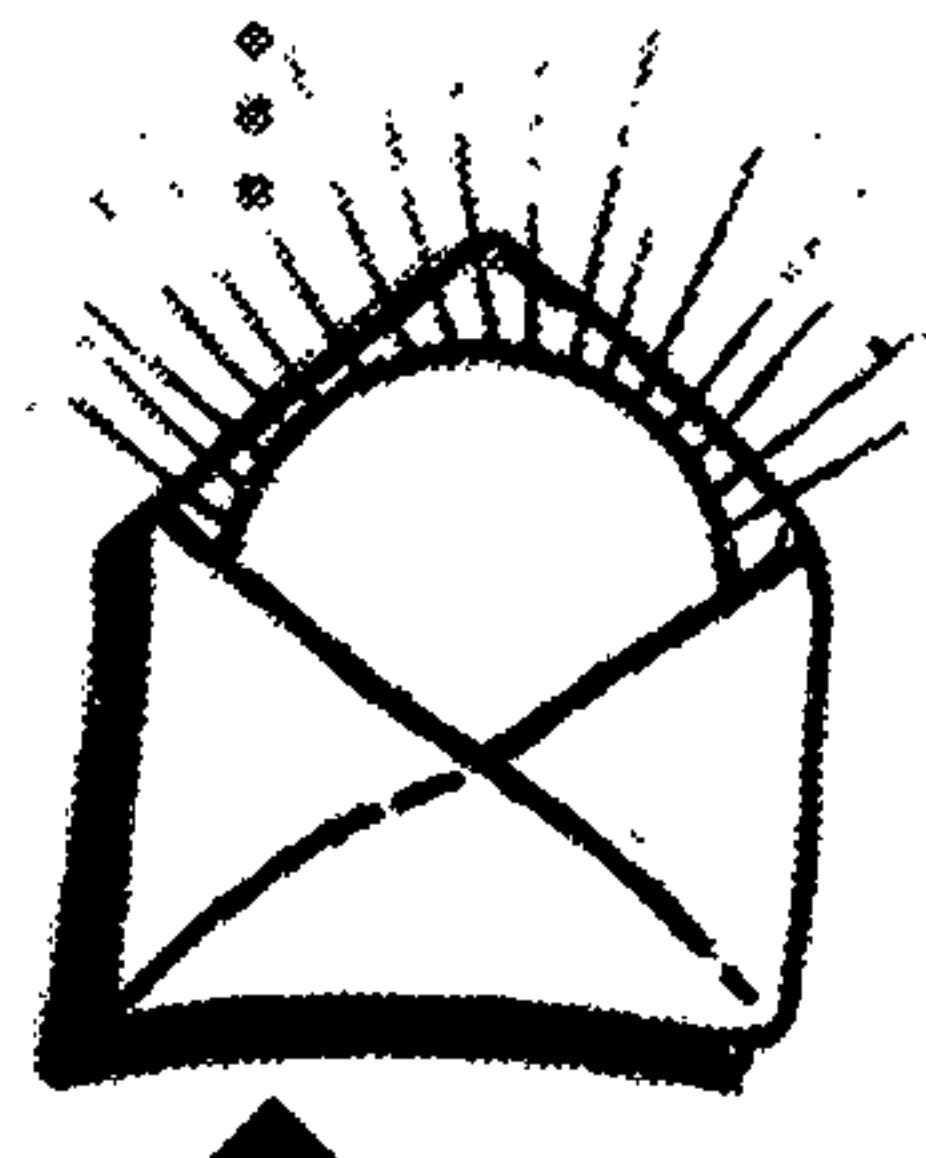
كتب آسمانی در میان پیروان ادیان از جایگاه و منزلت والایی برخوردارند و بی‌گمان تأثیر در خوری در اعتقادات، اخلاق و رفتار پیروان‌شان دارند. بر اساس روایات، در کتب آسمانی تحریف نشده مژده ظهور امام مهدی (ع) آمده است.

امام باقر (ع) در تفسیر آیه «الذين يتبعون الرسول النبى الامى الذى يجدونه مكتوباً عندهم فى التوراة والانجيل»^۹ فرمود:

«يجدونه مكتوباً عندهم فى التوراة والانجيل يعني النبي (ص) والوصى والقائم...»^{۱۰}
آن را در تورات و انجيل نوشته می‌یابند؛ یعنی پیامبر (ص) و وصی او و قائم را...»
و امام مهدی (ع) با کشف و استخراج کتب اصلی آسمانی از آن‌ها به عنوان اهرم مناسبی برای گسترش آیین اسلام و اثبات حقانیت خود بهره‌برداری می‌کند.
پیامبر اکرم (ص) فرمود:

ويجمع عيسى (ع) الكتب من انطاكية حتى يحكم بين اهل المشرق والمغرب
ويحكم بين اهل التوراة في توراتهم و اهل الانجيل في انجيلهم و اهل الزبور
في زبورهم و اهل الفرقان بفرقائهم.^{۱۱}

و عیسی (ع) کتاب‌های آسمانی آرا از انطاكیه جمع آوری می‌کند تا این که میان اهل مشرق و مغرب به وسیله آن‌ها حکم کند و میان اهل تورات به تورات‌شان و میان اهل انجیل به انجیل‌شان و میان اهل زبور به زبور‌شان و میان اهل قرآن به قرآن‌شان حکم نماید.

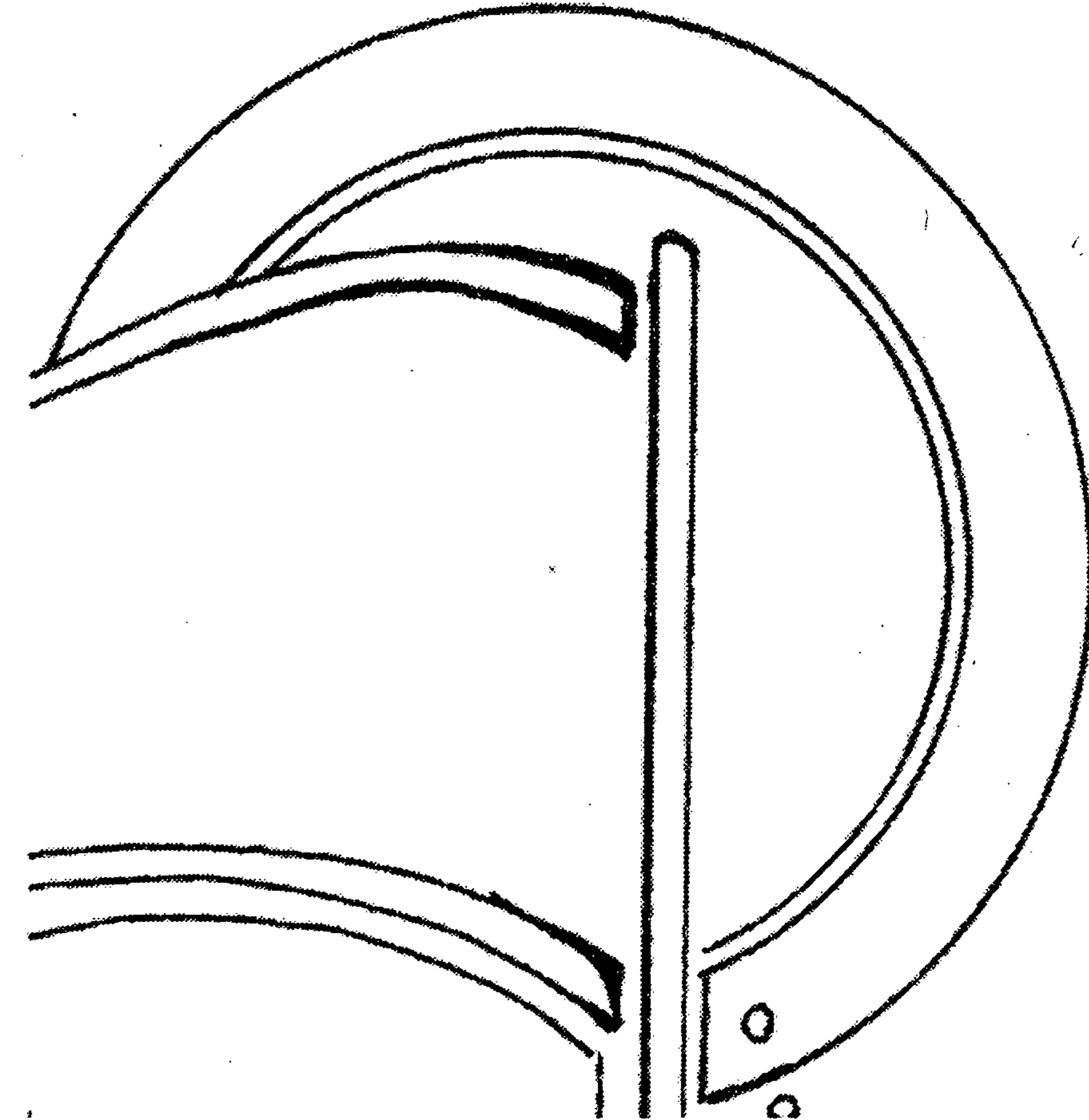
۶. کشف میراث‌های انبیا

استخراج نشانه‌ها و سمبول‌هایی که در میان
صاحبان ادیان و مذهب‌های گوناگون از تقدس
و احترام ویژه‌ای برخوردارند، از دیگر اقدامات
امام مهدی(ع) خواهد بود. امام(ع) با نشان دادن
این نشانه‌ها و سمبول‌های مقدس دل‌های
مردمان را با خود همراه خواهد کرد.

امام صادق(ع) می‌فرماید:

اذا ظهر القائم(ع) ظهر برایة رسول الله(ص) و
خاتم سليمان و حجر موسى و عصاہ ثم يأمر
فينادي: الا لا يحملنّ رجلٌ منكم طعاماً و لا شراباً و لا علفاً... فاول منزل
ينزله يضرب الحجر فينبع منه طعام و شراب و علف فياكلون و يشربون و
دوا بهم^{۱۲}

چون قائم(ع) ظهر کند پر چم رسول خدا(ص) و انگشت‌تر سليمان و سنگ و عصای موسی
همراه وی خواهد بود. آن گاه دستور می‌دهد که ندا دهنده: آگاه باشید کسی با خود غذاء
آب و علف حمل نکند ... چون در اوگین منزل فرود آیند به سنگ ضربه‌ای می‌زنند و از
آن غذاء آب و علف می‌جوشند و آن‌ها (یاران حضرت) از آن می‌خورند و می‌نوشند و
چارپایانشان نیز از آن می‌خورند.

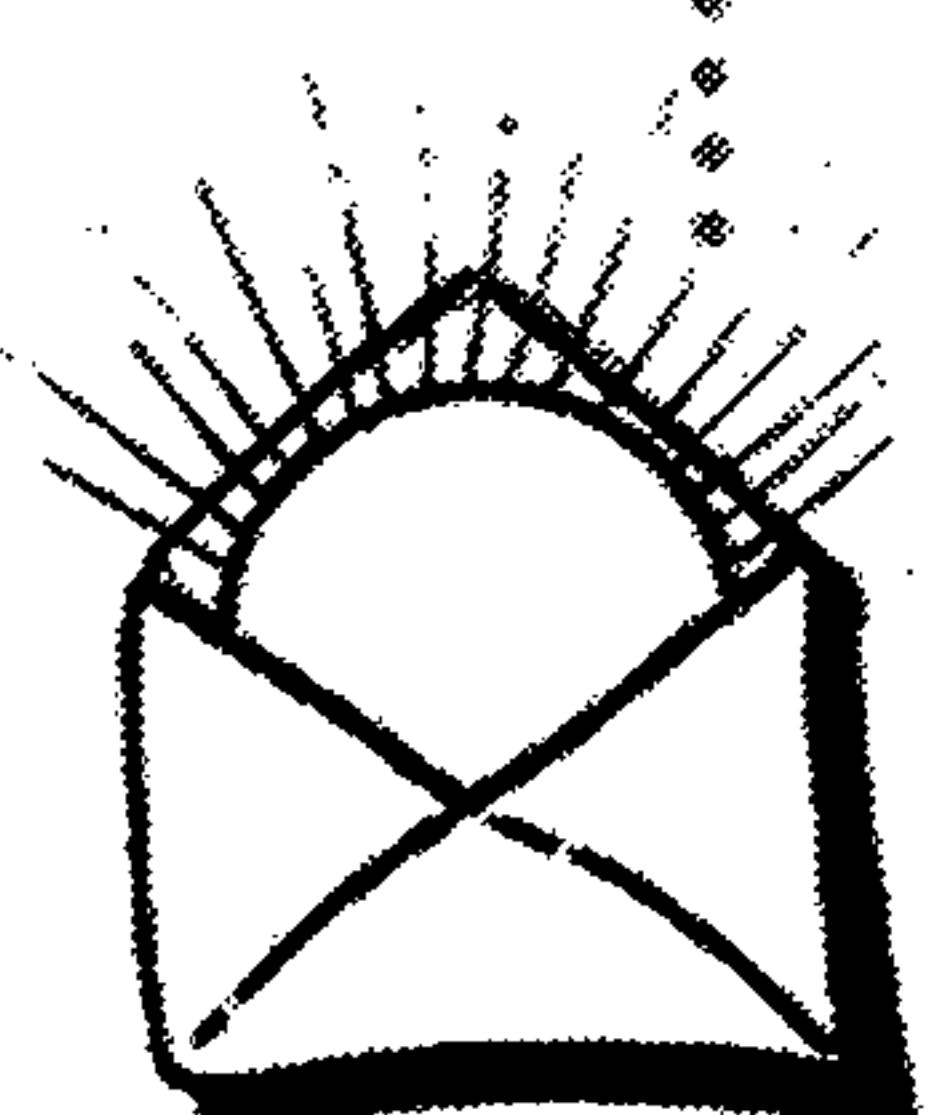

۷. ناتوانی مدعیان اصلاح

آدمی همیشه و از گذشته دور تا به امروز در فکر به سامان کردن جوامع بشری بوده و
راه‌های بسیاری را برای رسیدن به آن پیشنهاد کرده است، ولی تا به امروز آن‌چه نصیب بشر
شده، کابوس وحشت‌ناک یأس و نامیدی است.

سید محمد صدر در این باره می‌گوید:

یکی از نتایجی که برنامه عام پیش از ظهور بدان می‌انجامد این است که تمام مکاتبی که
مدعی حل مشکلات بشریت و از میان بردن آشتفتگی‌های اویند خود را نشان می‌دهند و
سرانجام بر اثر تجربه‌های طولانی پوچی آن آشکار شده و کاستی‌ها و ستم‌های نهفته
در آن نمایان می‌شود و این مکاتب به جهت این که زاییده فکر ناقص بشری - که محصور
دیوارهای عواطف و زمان و مکان است - می‌باشند ضرورةً خالی از کاستی نخواهد بود
و آشکار شدن آن نقایص تنها پس از آزمودن و تجربه عملی خواهد بود. این مکاتب

یکی پس از دیگری در برابر افکار عمومی و در مقابل دیدگان همگان از دشمن گرفته تا موافق و مخالف در اقیانوس آزمون‌ها گذر می‌کند تا این که پوچی و ستم‌های نهفته در آن و نیز ناسازگاری آن با مصالح عمومی و خاص روشن شود....

پس از برخورد این مکاتب با واقعیت‌ها، نویسیدی کشندۀ‌ای بر تمام مکاتب عرضه شده سایه می‌افکند و در بشریت این احساس عمیق شکل می‌گیرد که این مکاتب توانایی رفع ستم از بشریت و تبدیل آن به سعادت و رفاه را ندارند، لیکن بارقه امید و نوری به شدت کم سو هنوز در دل‌های مردم وجود دارد این بارقه امید هنوز از میان نرفته است. از این‌رو، امید کم فروغی نسبت به مبدأ ناشناخته عادلی که ممکن است سعادت بشر را تضمین و مشکلاتش را حل کند جان می‌گیرد و هر چه ناتوانی مکاتب در حل مشکلات آشکارتر شود این آرزو ریشه‌دارتر و روشن‌تر می‌شود و لذا در بشریت حالت انتظار مبهومی نسبت به فردای سرشار از سعادت شکل می‌گیرد. آن چنان‌که شخص مؤمن انتظار روشنی نسبت به آمدن امام مهدی(ع) دارد.^{۱۳}

و این حقیقتی است که در روایات نیز به آن اشاره شده است:

(الف) امام باقر(ص):

ان دولتنا آخر الدول ولم يبق اهل بيته لهم دولة الاملكوا قبلها لئلا يقولوا اذا
رأوا سيرتنا اذا ملکنا سرنا بمثل هولاء وهو قول الله تعالى والعاقبة للمتقين.^{۱۴}
دولت ما آخرين دولت هاست و هيچ خاندانی - که صاحب دولتند - نمی‌ماند؛ مگر این که
پیش از حکومت مابه قدرت می‌رسند تا وقتی شیوه مارادیدند نگویند مانیز اگر به قدرت

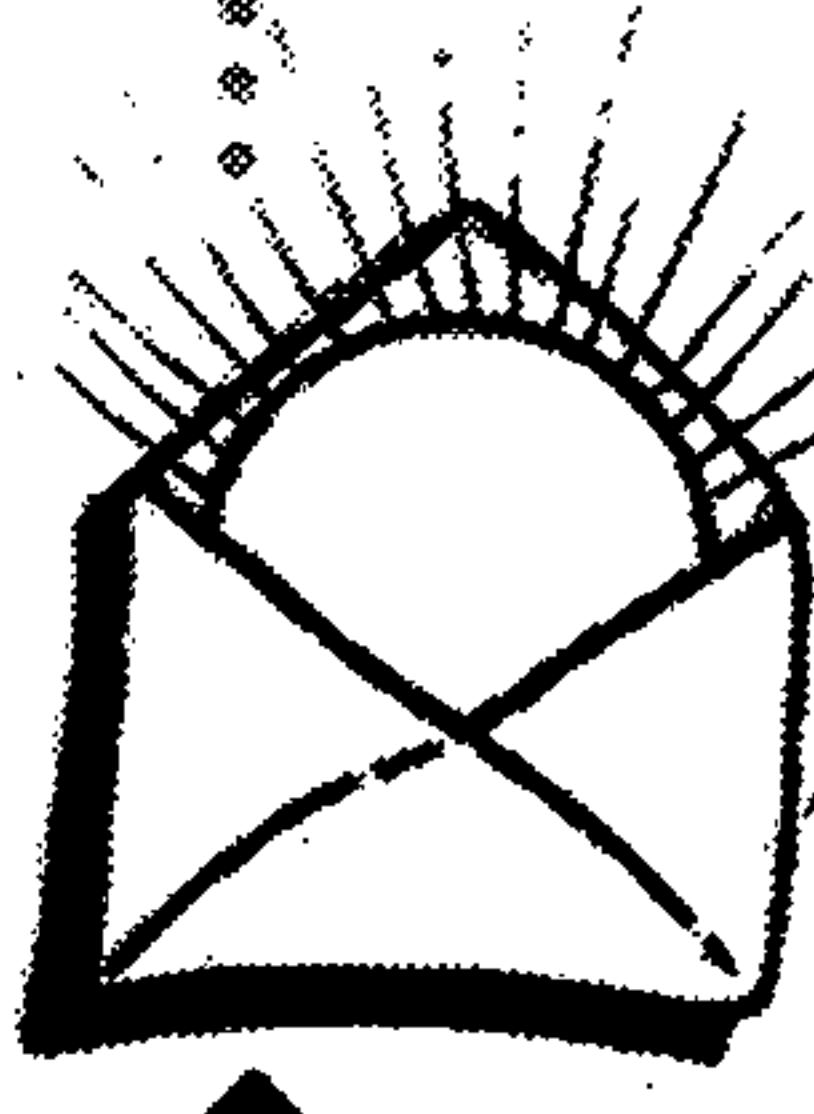
می‌رسیدیم مانند اینان رفتار
می‌کردیم و این همان سخن خدای
تعالی است که می‌فرماید: و عاقبت
برای پرهیزگاران است.

(ب) امام صادق(ع):

لا يكون هذا الامر حتى لا يبقى
صنف من الناس الا وقد ولوا
على الناس حتى لا يقول قائل
انا ولو لينا العدل لنا ثم يقوم القائم
بالحق والعدل.^{۱۵}

این امر [ظهور] ارجخ نخواهد داد مگر
هنگامی که همه گروه‌ها بر مردم

● در سایهٔ تلاش‌هایی که حضرت
و یاران خاصش برای تربیت
جامعهٔ جهانی به کار خواهند بست،
جامعهٔ جهانی از نظر اخلاقی و
عقلانی رشد چشمگیری خواهد
یافت و این رشد و ترقی اخلاقی و
عقلانی تأثیر به سزاویی در گرایش
مردم دنیا به دین اسلام و
پیوستن به امام مهدی(ع) و
فرمانبرداری از او خواهد داشت.

حکومت کنند تاکسی نگوید اگر محاکم بودیم به عدالت رفتار می کردیم. پس از این، قائم، به حق و عدالت قیام خواهد کرد.

۸. روش‌های تربیتی

روش‌هایی که امام مهدی (ع) برای تربیت مردم به کار می‌برند تأثیر بهسزایی در طهارت فکری و اخلاقی مردم داشته و زمینه را برای گرایش آن‌ها به حقیقت فراهم می‌کند. ما در این جا به کوتاهی شیوه‌های تربیتی حضرت را بررسی می‌کنیم. البته منظور ما از شیوه‌های تربیتی، تربیت به معنای عام آن نیست، بلکه شیوه‌هایی است که حضرت برای تربیت خاص - یعنی ایجاد زمینه مناسب برای گرایش به اسلام - اعمال می‌کند.

پیش از عصر ظهور عوامل فراوانی باعث گرایش یا تداوم اعتقاد مردم به مکاتب باطل و ادیان منسوخ می‌شوند از جمله:

الف) تربیت نادرستی که از سوی دولت‌ها و یا اشخاص در مدارس و آموزشگاه‌ها و وسائل ارتباط جمعی به کار می‌رود و بر اساس آن حقانیت یک دین و یا یک مکتب فکری باطل به وسیله روش‌های تربیتی به دانش‌آموزان تلقین می‌شود.

ب) موانع آشکار و پنهانی که از سوی حکومت‌ها برای جلوگیری از آشنایی مردم با تعالیم نجات بخش و انسان ساز اسلام ایجاد می‌شود.

پ) فشارهایی که از سوی دولت‌ها، مجموعه‌ها و افراد منحرف برای گسترش فرهنگ‌های نادرست و نیز رفتارهای متناسب با آن اعمال می‌شود.^{۱۶}

این‌ها و عواملی از این دست زمینه مساعدی برای گرایش و یا تداوم اعتقاد به ادیان منسوخ و مکاتب باطل را ایجاد می‌کنند.

یکی از شیوه‌های تربیتی حضرت از میان بردن زمینه‌های تربیت انحرافی بالا است. در سایه این اقدامات و تلاش‌هایی که حضرت و یاران خاچش برای تربیت جامعه جهانی به کار خواهند بست، جامعه جهانی از نظر اخلاقی و عقلانی رشد چشمگیری خواهد یافت و این رشد و ترقی اخلاقی و عقلانی تأثیر بهسزایی در گرایش مردم دنیا به دین اسلام و پیوستن به امام مهدی (ع) و فرمانبرداری از او خواهد داشت.

با بررسی روایاتی که ترسیم کننده چهره جهان در عصر ظهور هستند، به شواهد و قراین فراوانی برای این رشد و ترقی دست می‌یابیم، ما به عنوان نمونه برخی از آن‌ها را ذکر می‌کنیم: در ارتباط با رشد اخلاقی از جمله روایاتی که وارد شده عبارتند از:

الف) امام علی (ع):

ولو قد قام قائمنا لا نزلت السماء قطرها ولا خرجت الأرض نباتها ولذهبت

چون قائم بارانش را میگیرد و کینه ها از
دل های بندگان بروند.

ب) امام صادق (ع):

و يؤلف الله بين قلوب مختلفة ولا يعصون الله عزوجل في أرضه.^{۱۸}
و خداوند میان قلب های برآکنده افت برقرار می کند و آن ها خدای عزوجل را در زمین
معصیت نمی کنند.

الف) امام باقر (ع): در ارتباط با رشد عقلانی نیز می‌توان روایات زیر را بر شمرد:
مطلق‌اند. بنابراین، از آن‌ها می‌توان رشد اخلاقی را استفاده نمود.
اخلاقی برای گروه یا دسته معینی آورده نشده است؛ به تعبیر دیگر از نظر موضوع، عام و یا
این‌ها شواهدی بر رشد اخلاقی جامعه بودند و با تأمل در آن‌ها می‌بینیم که این رشد

اذا قام قائمنا وضجع يده على رؤس العباد فجمع بها عقوتهم وكملت به
احلامهم ١٩

چون قائم ماقیام کنند، دستش را بند کان گذارد و عقول شان را متمرکز نمایند و عقل هاشان کامل شود.

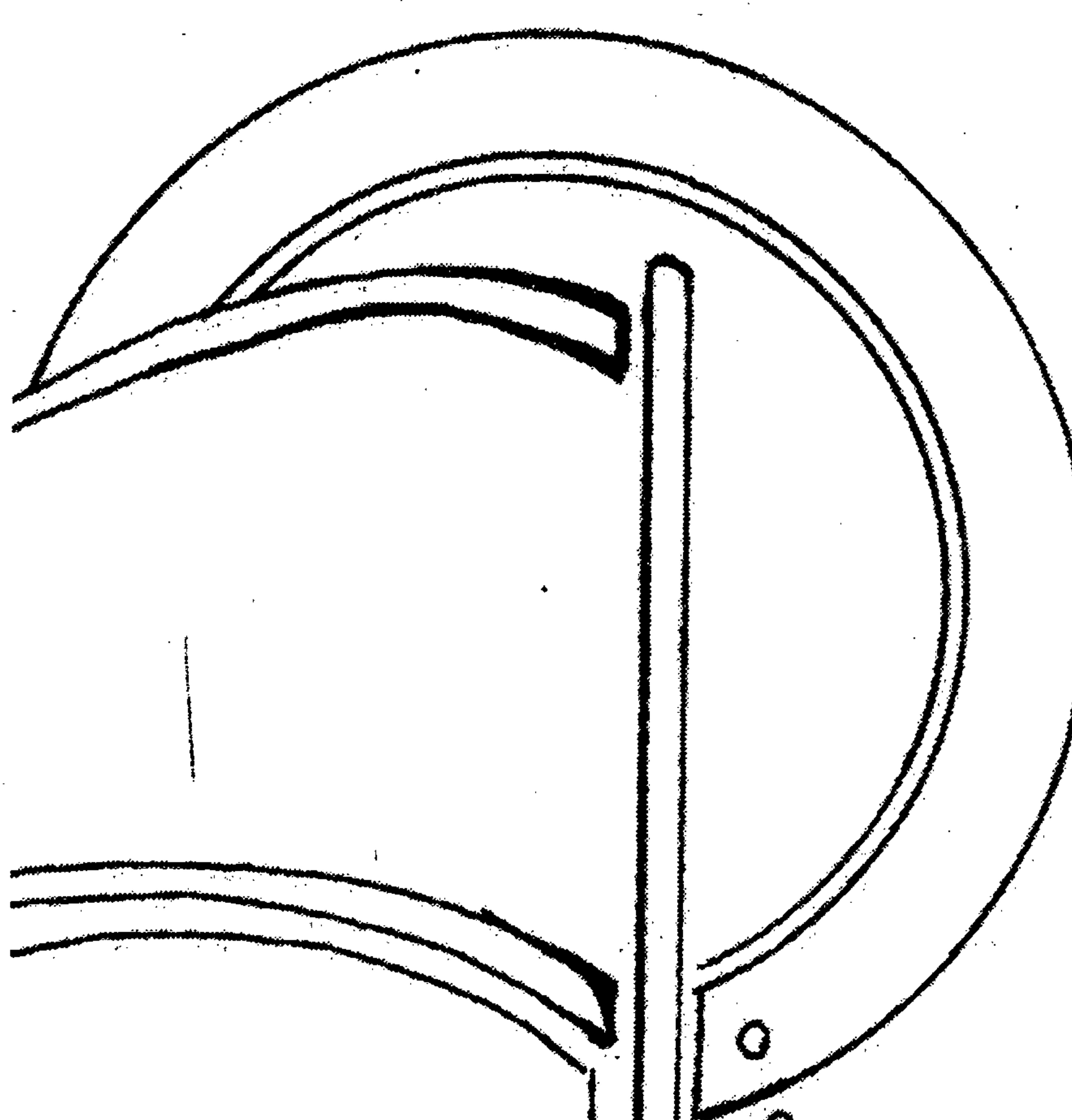
روشن است که واژه العباد در استغراق دارد و شامل روایت عام است و «ال» آن ظهور در استغراق را دارد.

ب) امام باقر (ع):

مهدی به شما حکمت بیاموزند».^۲

پ) تمامی روایاتی که بر رفع ظلم و جور در زمان ظهور دلالت دارند، نیز می‌توانند شاهد خوبی برای رشد عقلانی بشریت باشند.

ب) تردید از میان رفتن ستم، آن هم در همه جای دنیا و نه بخشی از آن - چنان‌چه مدلول روایات است - با ایجاد ترس و وحشت و اعمال

زور و تهدید نخواهد بود؛ چرا که عدالت برآمده از اجبار و زور سطحی و ناپایدار خواهد بود. حال آن که عدالتی که در عصر ظهور به وجود خواهد آمد، عدالت ریشه‌ای و ماندنی خواهد بود و مسلماً یکی از مهم‌ترین راه‌های گسترش عدالت و ماندگاری آن ایجاد زمینه‌های فکری و عقلانی آن است.

۹. نزول عیسی بن مریم (ع)

در روایات فراوانی به نزول عیسی (ع) در عصر ظهور اشاره شده است از جمله:

الف) پیامبر اکرم (ص):

... لَوْلَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ وَاحِدٌ لَطُولِ
الله ذَلِكَ الْيَوْمُ حَتَّى يَخْرُجَ فِيهِ وَلَدِيَ الْمَهْدِيِّ
فَيَنْزَلُ رُوحُ اللهِ عِيسَى بْنُ مُرِيمٍ فَيَصْلِي

● عواملی که باعث گرایش اهل کتاب و بلکه همه غیر مسلمانان به اسلام و پیروی آنان از امام مهدی (ع) می‌شود، شخصیت فوق العاده و استثنایی امام مهدی (ع) است. کدام انسان سلیم النفس است که در رویارویی با آن بزرگ مرد آسمانی که منبع زیبایی، خوبی، پاکی، صداقت، محبت، رافت و ... است، دل از کف ندهد و واله و شیفتہ اش نگردد؟ او تجسم آدم، نوح، ابراهیم، موسی، عیسی و محمد (ص) است.

۲۱. خلفه.

... اگر از عمر دنیا یک روز بیش تر نمانده باشد، خداوند آن را طولانی کند تاین که فرزندم مهدی در آن ظهور کند. پس عیسی بن مریم از آسمان فرود آمده و پشت سر مهدی نماز می‌گارد.

ب) امام صادق (ع):

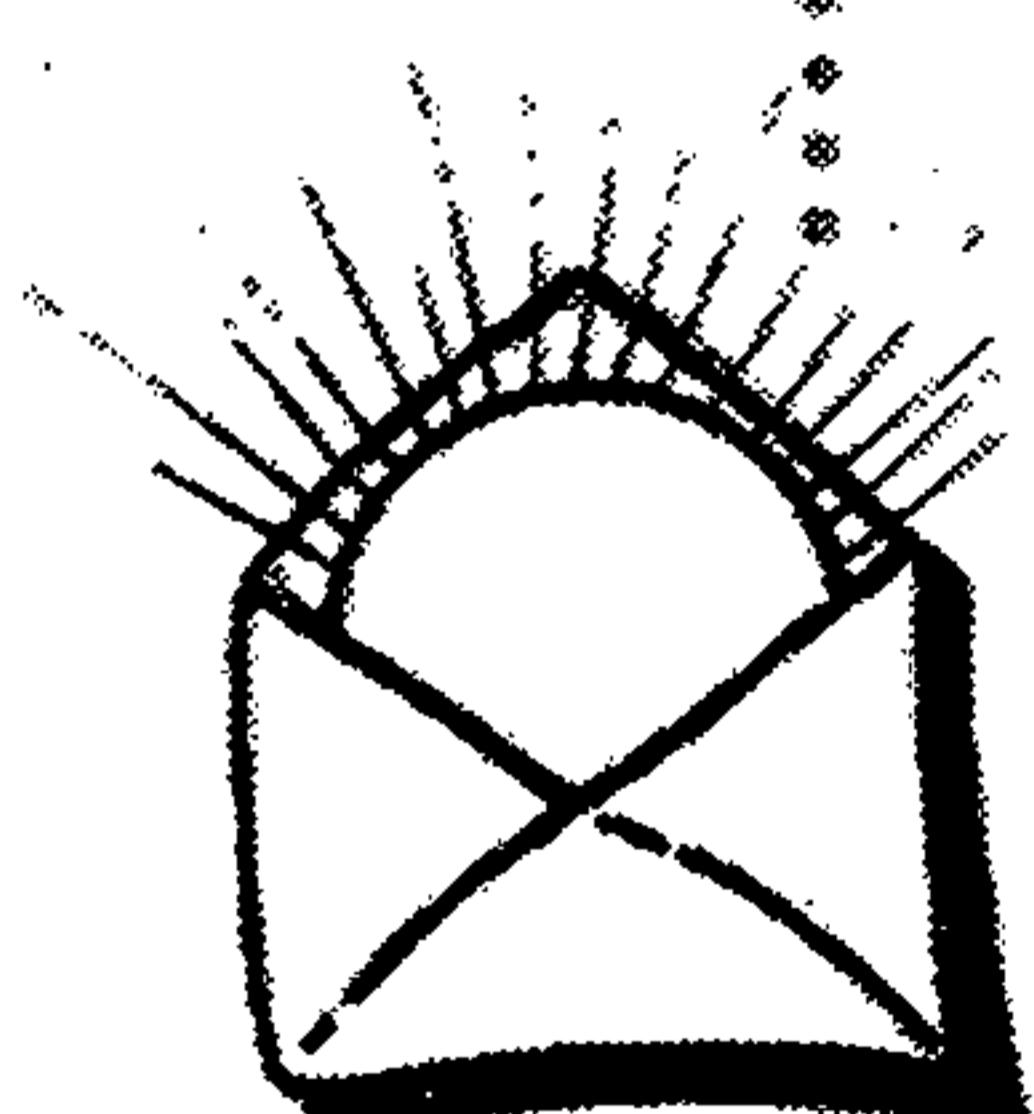
... ثُمَّ يَظْهُرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَيَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدِهِ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا وَيَنْزَلُ رُوحُ اللهِ عِيسَى بْنُ مُرِيمٍ (ع) فَيَصْلِي خَلْفَهِ.^{۲۲}

... سپس خداوند مهدی (ع) را ظاهر می‌گرداند و به دست او شرق و غرب زمین را فتح می‌کند و عیسی بن مریم از آسمان فرود آمده و پشت سر او نماز می‌گارد.

تنها در کتاب منتخب الاثر بیش از ۲۰ روایت با این مضمون آمده است.^{۲۳}

به شهادت تعدادی از روایات، با نزول مسیح از آسمان بیش تر مسیحیان و یهودیان به او ایمان می‌آورند. از جمله شهربن حوشب می‌گوید:

حجاج بے من گفت: ای شهر در قرآن آیه‌ای است که مرا خسته کرده است (و معنای آن را نمی‌فهمم) گفتم: کدام آیه؟ گفت: آن جا که خداوند می‌فرماید: «و هیچ یک از اهل کتاب

نیست مگر آن که قبل از مرگش به او ایمان می‌آورد». به خدا سوگند من دستور می‌دهم فردی یهودی یا نصرانی را [نzd من] گردن بزنند و من به او خیره می‌شوم، ولی لبانش حرکت نمی‌کند تا این که نفس او قطع می‌شود. شهر گوید: گفتم: خداوند امر امیر را اصلاح کند، مطلب آن گونه که پنداشتی نیست. پرسید: چگونه؟ گفتم [مراد این است که] عیسی پیش از روز قیامت از آسمان فرود می‌آید و پشت سر مهدی نماز می‌گزارد. پس هیچ یهودی و نصرانی باقی نمی‌ماند مگر این که به عیسی قبل از مرگش ایمان می‌آورد. پرسید: عجب! این تفسیر را از کجا فرا گرفته‌ای؟ گفتم: از محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابیطالب(ع). حاجج گفت: به خدا سوگند آن را از چشم‌های زلال بدست آورده‌ای.^{۲۴}

ب) محمدبن مسلم نیز از امام باقر(ع) چنین نقل می‌کند:

... ان عیسی ينزل قبل يوم القيمة الى الدنيا فلا يبقى اهل ملة يهودي ولا
غيره الا امنوا به قبل موته ويصلى خلف المهدى.^{۲۵}

... عیسی پیش از روز قیامت از آسمان به دنیا فرود می‌آید. پس هیچ یهودی و غیر یهودی باقی نمی‌ماند مگر این که پیش از مرگش به او ایمان می‌آورد و عیسی(ع) پشت سر مهدی(ع) نماز می‌گذارد.

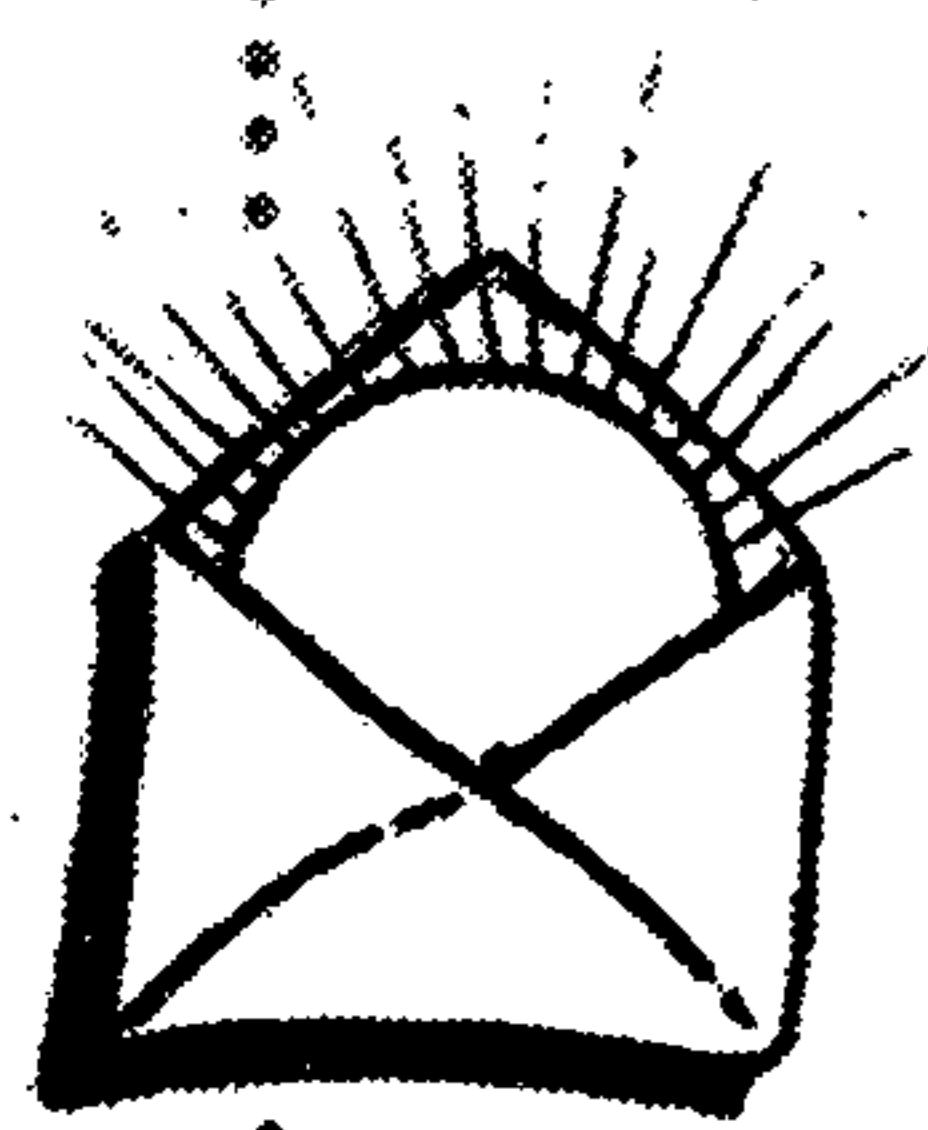
با ایمان اهل کتاب به مسیح و اسلام آوردن مسیح و پیروی او از امام مهدی(ع) به یقین بخش عمدہ‌ای از اهل کتاب نیز اسلام آورده و به امام خواهند گروید.
اسلام آوردن حضرت عیسی(ع) و پیوستن ایشان به آیین محمدی(ص) را از چند راه می‌توان اثبات کرد:

اول: دلایلی که - در جای خود - بر نسخ دین مسیحیت اقامه شده است و با نسخ آیین مسیحیت تفاوتی میان آورنده آیین مسیحیت - حضرت عیسی(ع) - و پیروان ایشان نخواهد بود.

دوم: آیات و روایاتی که بر موظف بودن اهل کتاب به اختیار کردن دین اسلام دلالت دارد:
چرا که اگر اهل کتاب موظف به پیروی از آیین اسلام هستند، به طریق اولی رهبر ایشان - عیسی(ع) - موظف به اختیار اسلام خواهد بود. امام صادق(ع) در این زمینه می‌فرماید:

لا يأتون على اهل دين الا دعوهم الى الله والى الاسلام والى الاقرار
بمحمد(ص) ومن لم يسلم قتلوه حتى لا يبقى بين المشرق والمغارب ومادون
الجلب احد الا اقر.^{۲۶}

بر پیروان هیچ دینی وارد نمی‌شوند، مگر این که آن‌ها را به خدا، اسلام و اقرار به نبوت

حضرت محمد(ص) دعوت می کنند. پس کسی که اسلام نیاورد را می کشند تا این که از
شرق تامغرب و پشت کوه کسی نباشد مگر این که ایمان آورد.

سوم: نماز گزاردن حضرت عیسی(ع) به روش مسلمانان و اقتدائی ایشان به امام مهدی(ع)
در نماز نیز می تواند گواه خوبی برای اسلام ایشان باشد:
در این باره پیامبر(ص) فرمود:

... و قد نزل عیسی بن مریم(ع) کانه يقطر من شعره الماء فيقول له المهدی(ع): تقدم
صل بالناس. فيقول: إنما اقيمت لك الصلة فيصلی خلف رجل من ولدی ...^{۲۷}
... و عیسی بن مریم(ع) از آسمان فرود آمده است. گویا از موهایش آب می چکد. پس
مهدی(ع) به او می گوید: مقدم شو و با مردم نماز بگار. واو پاسخ می دهد: نماز برای تو بر
پاشده است [تا تو امام جماعت شوی] پس عیسی پشت سر مردی از خاندان من نماز
می گذارد....

۱۰. ویژگی های امام مهدی(ع)

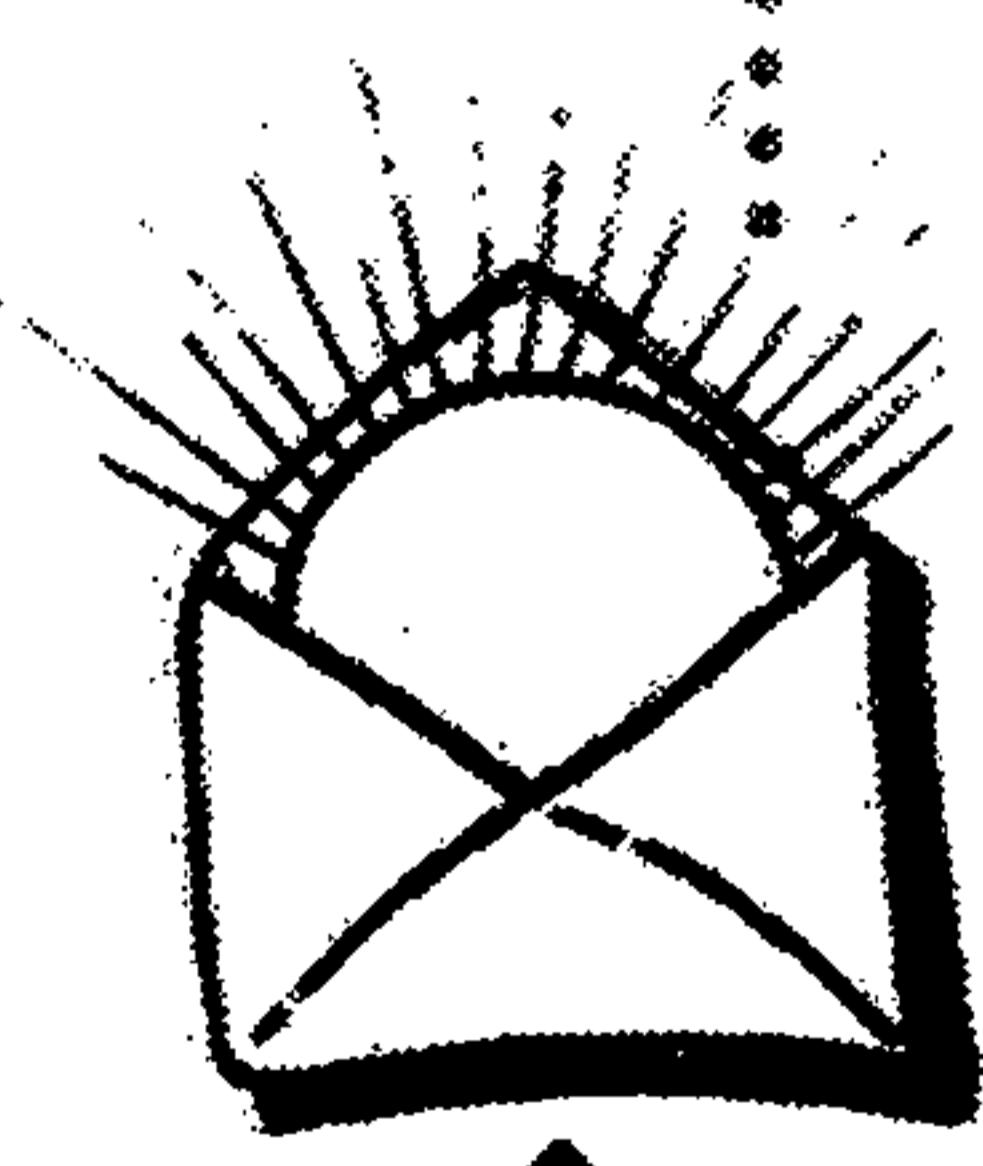
یکی دیگر از عواملی که باعث گرایش اهل کتاب و بلکه همه غیر مسلمانان به اسلام و
پیروی آنان از امام مهدی(ع) می شود، شخصیت فوق العاده و استثنایی امام مهدی(ع) است.
کدام انسان سلیم النفس است که در رویارویی با آن بزرگ مرد آسمانی که منبع زیبایی، خوبی،
پاکی، صداقت، محبت، رافت و ... است، دل از کف ندهد و واله و شیفته اش نگردد؟ او تجسم
آدم، نوح، ابراهیم، موسی، عیسی و محمد(ص) است؛ با همان خوبی ها و کمالات و همچنان که
به تعبیر قرآن خلق و خوی نیکوی پیامبر باعث گرایش مردمان عصر جاهلیت به آن حضرت
می شد:

فبِمَرْحَمَةِ مِنَ اللَّهِ لَنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظَّاً غَلِيظَ الْقَلْبِ لَا نَفْضُوا مِنْ حَوْلِكَ.^{۲۸}
به (برکت) رحمت الهی در برابر آنان [=مردم آنزم (مهربان) شدی و اگر خشن و سنگدل
بودی از اطراف تو پراکنده می شدند.

شخصیت فوق العاده امام مهدی(ع) نیز دل های مردمان را تسخیر و مجنوب خویش خواهد
نمود. عدالت گسترشی^{۲۹}، دانش^{۳۰}، زهد^{۳۱}، جود و کرم^{۳۲}، رافت و رحمت^{۳۳} و عبادت^{۳۴} برخی از این
ویژگی ها هستند.

۱۱. رضایتمندی همگان

از دیگر شواهدی که از اقبال اهل کتاب به امام مهدی(ع) نشان دارد، روایاتی است که بر
خرسندی جهانیان از قیام امام مهدی(ع) دلالت می کند. بی تردید این خرسندی زمانی جا دارد

که اهل کتاب از او پیروی کنند و به فرمان هایش گردن نهند؛ چرا که اگر قصد برافراشتن علم مخالفت و ایستادن در برابر او و اهداف او را داشته باشند جایی برای خرسندی باقی نخواهد ماند.

در این رابطه پیامبر اکرم (ص) می فرمایند:

... يَفْرَحُ بِهِ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ وَأَهْلُ الْأَرْضِ وَالْطَّيْرِ وَالْوَحْشِ وَالْحَيَّاتِ فِي
الْبَحْرِ...^{۲۵}

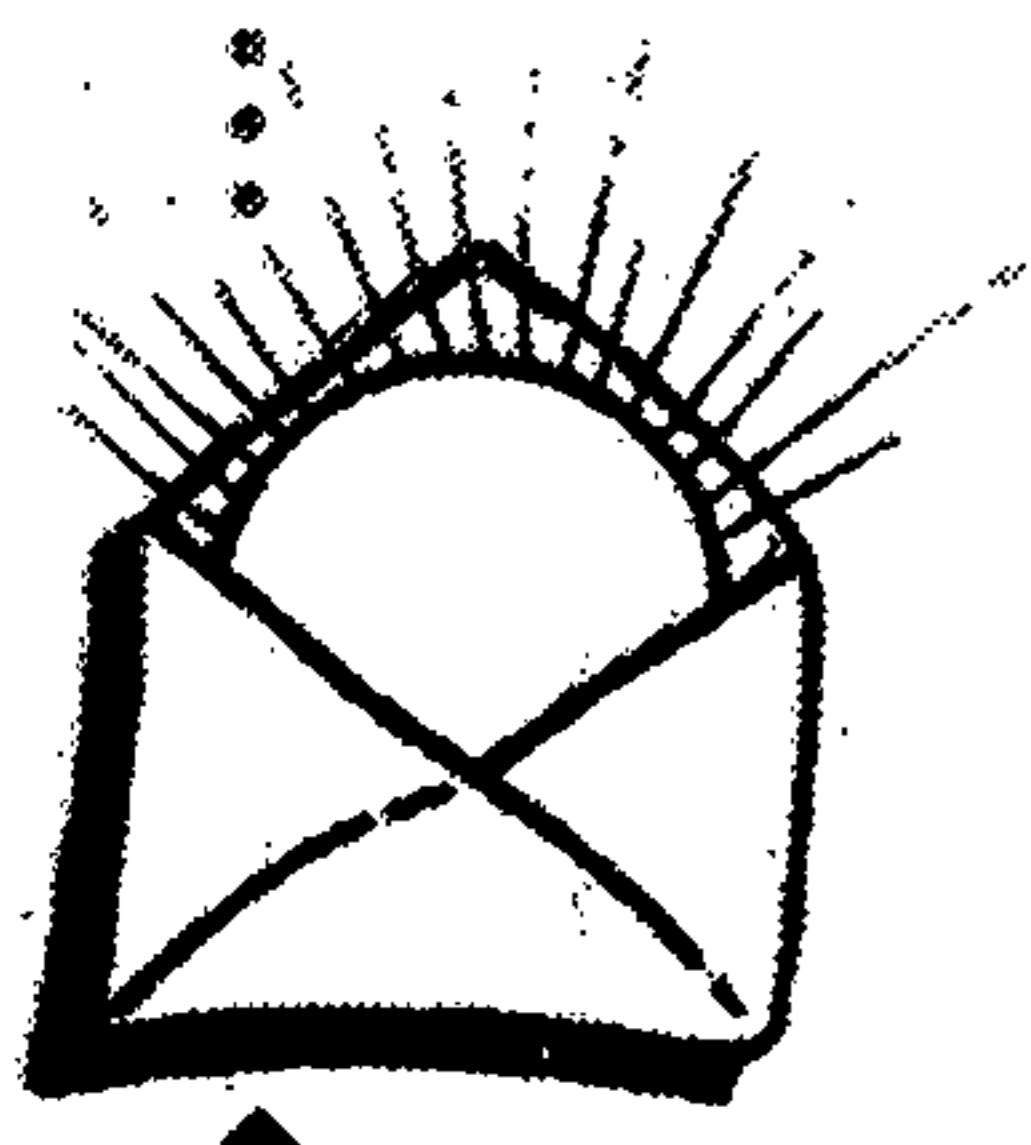
اهل آسمان و زمین، پرنده‌گان، حیوانات و ماهیان دریا از او خرسند می شوند....

و از امام علی (ع) نقل شده:

هنگامی که حضرت مهدی (ع) ظهر کند نام مبارکش بر سر زبانها خواهد افتاد و وجود مردم سرشار از عشق به اوست؛ به گونه‌ای که جز نام او هیچ نامی در بیاد و زبان آنان نیست و بادوستی او روح خود را سیراب می کنند.^{۲۶}

آشکار است که در روایات بالا این خرسندی و خشنودی برای مسلمانان و یا گروه و جماعت ویژه‌ای نیست و تعبیری چون ساکنان زمین و آسمان و یا مردم، عامند و همه را در بر می گیرند. گرچه بی تردید در این میان دشمنان و منحرفانی نیز وجود دارند که از ظهرور او ناخشنود و خشمگین‌اند، ولی با توجه به عمومیت روایات، این عده بخش اندکی از مجموعه عظیم انسان‌ها خواهند بود.

ادامه دارد

.....بی نوشت‌ها

- مضمون.
۱۷. لطف الله صافی، منتخب الاثر، ص ۵۹۲.
 ۱۸. علی کورانی، معجم احادیث الامام المهدی، ج ۳.
 ۱۹. لطف الله صافی، منتخب الاثر، ص ۶۰۷.
 ۲۰. محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۲، (تهران: انتشارات اسلامیه، چاپ سوم، ۱۳۷۲) ص ۳۵۲.
 ۲۱. لطف الله صافی، منتخب الاثر، ص ۱۰۱.
 ۲۲. همان، ص ۳۰۰.
 ۲۳. همان، ص ۳۹۲.
 ۲۴. علی کورانی، معجم احادیث الامام المهدی، ج ۵، ص ۸۳.
 ۲۵. لطف الله صافی، منتخب الاثر، ص ۶۰۰.
 ۲۶. علی کورانی، معجم احادیث الامام المهدی، ج ۴، ص ۶۱.
 ۲۷. لطف الله صافی، منتخب الاثر، ص ۳۹۰.
 ۲۸. آل عمران، ۱۵۹.
 ۲۹. نهج البلاغه، خطبه ۱۳۸.
 ۳۰. لطف الله صافی، منتخب الاثر، ص ۳۸۱.
 ۳۱. همان، ص ۳۷۸.
 ۳۲. مسعود پورسیدآقایی، تاریخ عصر غیبت، ص ۴۳۲ (به نقل از صحیح مسلم شرح النووی، ج ۱۸، ص ۳۹).
 ۳۳. همان، ص ۴۳۹ به نقل از الزام الناصب، ص ۱۰.
 ۳۴. همان، ص ۴۳۵ (به نقل از بحار الانوار، ج ۶۸، ص ۸۱).
 ۳۵. لطف الله صافی، منتخب الاثر، ص ۵۸۹.
 ۳۶. نجم الدین طبسی، چشم‌اندازی به حکومت مهدی، ص ۶۶. (به نقل از الحاوی للفتاوى، ج ۲، ص ۶۸).

۱. این نوشتار خلاصه‌ای است از بخش‌هایی از پایان نامه نویسنده با عنوان «دین در عصر ظهور» که برای مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی در مقطع کارشناسی ارشد به رشته تحریر در آمده است.
۲. محمد صدر، تاریخ ما بعد الظهور (بیروت: دارالتعارف للمطبوعات، ۱۴۱۲) ص ۱۶.
۳. ناصر مکارم شیرازی، حکومت جهانی مهدی (قم: انتشارات نسل جوان، چاپ یازدهم، ۱۳۸۰) ص ۲۸۸.
۴. جمعه، ۲.
۵. علی کورانی، معجم احادیث الامام المهدی، (قم: مؤسسه المعارف الاسلامیة، چاپ اول، ۱۴۱۱) ج ۴، ص ۶۱.
۶. همان، ج ۵، ص ۶۰.
۷. محمد صدر، تاریخ ما بعد الظهور، ص ۶۰ (به نقل از بحار، ج ۱۳، ص ۲۰۰).
۸. لطف الله صافی، منتخب الاثر (قم: مؤسسه السیرة المعصومة، چاپ دوم، ۱۴۲۱) ص ۳۸۷.
۹. اعراف، ۱۵۷.
۱۰. علی کورانی، معجم احادیث الامام المهدی، ج ۵، ص ۱۲۰.
۱۱. همان، ج ۱، ص ۵۳۱.
۱۲. لطف الله صافی، منتخب الاثر، ص ۳۸۶.
۱۳. محمد صدر، تاریخ ما بعد الظهور، ص ۳۳۳.
۱۴. محمد صدر، تاریخ ما بعد الظهور، ص ۳۳۵ به نقل از غیبت طوسی، ص ۲۸۲.
۱۵. علی کورانی، معجم احادیث الامام المهدی، ج ۳، ص ۴۲۶.
۱۶. محمد صدر، تاریخ ما بعد الظهور، ص ۵۳۲، نقل به